

TALOUSARVION LAADINTAOHJE VUODELLE 2024

Yleistä

Kuntalain mukaan kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarvioita. Talousarvio on valtuuston keskeinen kokonaistalouden suunnitelma. Talousarviossa hyväksytään kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ja niiden toteutuminen raportoidaan tilinpäätöksessä. Myös tavoitteet ovat valtuuston nähden sitovia eriä.

Talousarviovuodelle 2024 myönnetyt määrärahat ovat sitovia valtuustoon nähden toimialueiden toimintakate tasolla sekä ulkoisista että sisäisistä luvuista. Taloussuunnitelma vuosille 2025-2026 ei ole sitova, vaan ohjeellinen.

Utajärven kunnan kunta**strategia** on hyväksytty valtuustossa 16.12.2021 § 98.

Taustaa valmistelulle:

Kuntahallinnon tehtävät painottuvat nykyisin lapsi- ja nuoriso- ikäluokkien tarvitsemien koulutus- ja varhaiskasvatuspalveluiden järjestämiseen, joiden yhteenlaskettu palvelutarve on laskeva. Kehitysarviossa palvelutarpeen laskua on totuttuun tapaan hieman hidastettu, sillä useissa kunnissa mahdollisuudet kouluverkon sopeuttamiseen ovat rajalliset. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kuntayhteistyössä olisi käyttämätöntä potentiaalia.

Kuntahallinnon kulutusmenoja kasvattaa tarkasteluvuosina hintojen kasvu, jota nostaa etenkin kunta-alalle sovitut ns. yleisen linjan ylittävät palkankorotukset. Kunta-alan palkat nousevat ns. yleistä linjaa enemmän palkkarakenteita ja palkkausjärjestelmiä koskevan viisivuotisen kehittämisohjelman vuoksi.

Vuonna 2025 työ- ja elinkeinopalvelut siirretään kuntien vastuulle ja samalla kuntien rahoitusvastuuta työttömyysetuuksista laajennetaan koskemaan työmarkkinatuen lisäksi myös perus- ja ansiopäivärahaa. Muutos lisää kuntatalouden menoja vajaalla miljardilla eurolla vuoden 2025 tasolla, mutta kuntien valtionosuuksia lisätään siirtyviä kustannuksia vastaavasti. Uudistuksen myötä kuntien henkilöstömäärä kasvaa n. neljällä tuhannella henkilötyövuodella. Yleisellä työllisyyskehityksellä on uudistuksen jälkeen entistä suurempi vaikutus kuntien talouteen.

Kuntahallinnon investointipaineiden arvioidaan pysyvän mittavina jatkossakin muun muassa korjausvelan ja väestön muuttoliikkeen vuoksi. Lisäksi Venäjän hyökkäyssota on osaltaan vauhdittanut merkittävästi kuntien vihreää siirtymää ja tiukentanut siihen liittyviä tavoitteita. Investointien oletetaan palaavan kasvu-uralle vuoden 2023 jälkeen. Rahoituskustannusten nousu ja työvoimapula voivat kuitenkin lykätä investointeja eteenpäin tai estää niiden toteutumisen.

Kuntahallinnon rahoitusaseman arvioidaan olevan likimain tasapainossa kuluvana vuonna, mutta alijäämä alkaa kasvaa jo ensi vuonna menojen kasvaessa tuloja nopeammin. Kuntahallinnon alijäämä tasaantuu 0,2 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 2025-2027. Kuntahallinnolla on mittavat velat. Alijäämien tasaantuminen näkyy kuitenkin velkasuhteen hienoisena laskuna.

Lähde: Vm taloudellinen katsaus Kesä 2023
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165030>

Talousarvion laadintaperiaatteet

Vuodelle 2024 annetaan kokonaissuunnittelukehys. Tämä jaetaan toimialakohtaiseksi talousarvioksi talousarvioprosessin aikana. Toimialojen osalta sitovuus on ulkoisessa + sisäisessä toimintakatteessa kirjanpidon osastotasolla kolme.

Toimialat määrittelevät taloudellisten tavoitteiden lisäksi myös toiminnalliset tavoitteet., joiden tulee pohjautua strategiaan. Tavoitteiden tulee olla selkeitä, jotta niitä voidaan mitata mahdollisimman konkreettisilla mittareilla tai menetelmillä. Lopullinen taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutuma esitellään tilinpäätöksen yhteydessä.

Talousarvio syötetään toimialoilla Opiferus Taloussuunnittelu -ohjelmaan. Summat tallennetaan **10 euron** tarkkuudella. Arvonlisäveroa ei sisällytetä käyttötalous- ja investointiosan määrärahoihin. Poikkeuksena määrärahat, jotka jäävät tosiasiallisesti kunnan kuluksi (ei ole palautus tai vähennysoikeutta arvonlisäverolain näkökulmasta)

Henkilöstömenot

Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus KVTES 2022–2025 on voimassa 1.5.2022–30.4.2025. KVTES:n palkankorotusten myötä henkilöstökustannukset kasvavat 2023 kunta-alalla yhteensä 4,85 % ja 2024 vuonna 2,99 %.

Henkilöstömenot muodostavat suurimman menoerän. Tämän vuoksi ne tarkastellaan henkilöittäin, kustannuspaikoittain ja tileittäin. Populuksesta hallintotiimi tulostaa vuosipalkkalistat keskitetysti toimialoille käyttöön. Palkkoihin tulevat kustannuspaikkamuutokset tehdään muutosilmoituksella Populus-ohjelmaan toimialojen toimesta. Sivukuluja varten Opiferus Taloussuunnittelu -ohjelmaan rakennetaan kertoimet, joiden perusteella sivukulut kirjautuvat automaattisesti.

Alla on taulukko palkkojen sivukulu- ja eläkemaksuprosenteista vuoden 2023 mukaisina. Ne tarkentuvat ensi vuotta koskien marras-joulukuussa 2023. KEVA tasausmaksu jaetaan toimialoille keskitetysti hallintotiimin toimesta.

Palkkojen sivukulut ja eläkemaksut 2023	%	Tili
sairasvakuutusmaksu	1,53	4150
työttömyysvakuutusmaksu, 2,2milj. ylittävältä osalta 1,90%	1,50	4160
muut (tapaturmavakuutusmaksu) ja taloudellinen tuki	0,30	4170
palkkaperusteinen eläkevak. maksu. Kuel, arvio (varaudut.ennust.v.2022 mukaan)	16,85	4101
palkkaperusteinen eläkevak. maksu, Vael (varaudut. ennust.v.2022 mukaan)	16,50	

ICT-menot

ICT-menoihin kuuluvia kustannuksia ovat mm. ICT- ja AV-laitteiden hankinta- ja leasingkulut, tietojärjestelmä- ja ohjelmistolisenssit, tietojärjestelmien ylläpito- ja käyttökulut, kopiointi- ja tulostuspalveluiden kustannukset, tietoliikennekustannukset sekä teleoperaattoripalvelut.

- ICT-laitteiden hankinta- ja leasingkustannukset kirjataan laitteen käyttäjän kustannuspaikalle. Leasingkustannukset kirjataan tilille 4841, suoraankinnat tilille 4580. Nykyisten ICT-laitteiden tulevien leasingkustannukset arvioinnissa hyödynnetään toimittajalta (LapIT) saatavaa koostetta.

- Toimialakohtaisesti hankittavien tietojärjestelmä – ja ohjelmistolisenssien kustannukset kirjataan käyttäjän kustannuspaikalle. Poikkihallinnollisesti hankittavat lisenssikustannukset kirjataan keskitetysti kustannuspaikoille 537 ja 541. Lisenssien kustannukset kirjataan tilille 4342.
- LapIT Oy:n tuottamien ICT-palveluiden kustannukset kirjataan kustannuspaikalle 541 tilille 4342.
- Toimialakohtaisten tietojärjestelmien hankinta-, ylläpito- ja käyttökulut kirjataan toimialan kustannuspaikoille sen mukaan, miten käyttö toimialalla jakautuu. Yhteisten tietojärjestelmien kustannukset tiliöidään keskitetyille kustannuspaikoille (541, 542, 543 ja 537). Ylläpito- ja käyttökulut kirjataan tilille 4342.
- Kopiointi- ja tulostuspalveluiden kustannukset kirjataan toimialoittain laitetta käyttävien käyttäjien kustannuspaikkojen mukaan. Kustannukset kirjataan tilille 4400.
- Tietoliikennekustannukset kirjataan kustannuspaikalle 541, tilille 4362.
- Teleoperaattoripalvelut kirjataan liittymien käyttäjien tai kohteiden kustannuspaikoille. Puhelinliittymien osalta käytetään tiliä 4361. Data liittymien osalta käytetään tiliä 4362.

ICT- ja tietojärjestelmähankintojen osalta tietohallintasuunnittelija avustaa toimialajohtajia kustannusten arvioinnissa.

Hankkeet/projektit

Talousarvioon sisällytetään myös suunnitellut hanke-/projektimäärärahat. Jokaiselle hankkeelle avataan oma kustannuspaikka ja tehdään tulo- ja menoarvot.

Hankinnat

Uusi hankintaohje on hyväksytty 13.6.2023 §131. Ohjeen mukaan toimiala/toimialajohtaja vastaa siitä, että tarvittava hankintamääräraha löytyy talousarviosta.

Investoinnit

Investoinnit kuuluvat elinympäristöpalvelujen vastuualueeseen. Investointeihin kirjataan uudisrakentaminen ja yli 10 000 euron kiinteistöjen korjaukset, mikäli ne ovat pitkävaikutteisia kiinteistön kuntoon ja käyttöikänsä vaikuttavia menoja. Myös yli investointirajan (10 000 euroa) menevät, esim. kalusto, kirjataan investointiosaan.

Suunnitelluille investoinneille varataan määräraha talousarvioon kohteittain kokonaiskustannusarvioineen (menot, tulot). Monivuotiset hankkeet jaksotetaan suunnitteluvuosille. Investointimäärärahat ovat sitovia valtuustoon nähden hankekohtaisesti. Käyttöomaisuuden myynti on tuloa, joka huomioidaan talousarviossa käyttötalousosassa.

Alle 10 000 euron korjaukset ja kunnostukset varataan käyttötalousosaan. Valtuusto hyväksyy investointikohteen aloittamisen erikseen.

Kunnan velkamäärä on kasvanut tasolle, josta sitä ei voi enää kasvattaa ilman riskejä. Rahoituksen kallistuminen lisää tätä riskiä. Investointeja tulee arvioida kriittisesti ja priorisoida.

Poistot

Poistot talousarvio-ohjelmaan kirjataan keskitetysti hallintopalveluiden toimesta.

Sisäiset erät

Sisäiset menot ja tulot budjetoidaan sisäisille tileille hallintopalveluiden toimesta.

Verorahoitus

Valtionosuudet kirjataan keskitetysti hallintopalveluiden toimesta. Muut toimintaan saatavat tuet ja avustukset toimiala budjetoi itsenäisesti, myös kotikuntakorvausmenot ja -tulot. Verotulojen arvioinnissa käytetään apuna Kuntaliiton verotuloennustetta

Kunnallisveroa 20,5% on soteuudistuksen yhteydessä leikattu 12,64%:iin. Kunnan tuloveroprosentti on vuonna 2023 7,86 %. Jatkossa se ilmoitetaan verohallinnolle kymmenesosan tarkkuudella (7,90%). Vuonna 2023 kunnan yleinen kiinteistövero on 1,10 %, vakituiset asunnot 0,45 %, muut asuinrakennukset 1,25 %, rakentamattomat rakennuspaikat 6 %, yleishyödylliset yhteisöt 0,00 %, voimalaitosrakennukset ja -rakennelmat 3,1 %.

Verotulot arvioidaan suunnittelukehysvaiheessa voimassaolevien prosenttien mukaisina.

Kuntakonserni

Konserniin kuuluvat yhteisöt toimivat osaltaan valtuuston asettamien tavoitteiden toteuttajina. Yhteisöjen tulee laatia liiketoiminta- ja taloussuunnitelma, joka saatetaan valtuuston käsiteltäväksi talousarvion ja -suunnitelman yhteydessä. Siitä tulee käydä ilmi tytäryhteisöille asetetut toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä olennaiset tulevat tapahtumat/muutokset.

Aikataulu

Talousarvion ja -suunnitelman laatiminen on alustavasti aikataulutettu seuraavasti:

Raami kh	15.8.
Valtuustoseminaari	28-29.9
Ulkoiset luvut valmiina Opiferus Taloussuunnittelussa	23.10
I-käsittely, KH (ulkoiset luvut)	7.11.
Ta-kirja valmis	10.11
II-käsittely, KH (lopullinen)	28.11.
Valtuusto	14.12.